

MATURA 2018

LALKA

BOLESŁAW PRUS

UWAGA! LEKTURA OBOWIĄZKOWA*

EKSPRESOWA POWTÓRKA:

- ✓ problematyki lektury
- ✓ motywów literackich



SPIS TREŚCI

„Lalka” B. Prus - informacje wstępne	str. 3
Lalka jako powieść realizmu krytycznego	str. 5
Wokulski – bohater romantyczny czy pozytywistyczny?	str. 7
Idealizm w „Lalce” – trzy pokolenia idealistów.	str. 9
Krytyczny obraz społeczeństwa polskiego drugiej połowy XIX wieku w „Lalce”	str. 11
Motywy literackie realizowane w Dziadach cz. III	str. 12
Zakończenie	str. 17



**MARTA
ZDANOWSKA**

NASZ EKSPERT

Absolwentka filologii polskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Ukończyła studia podyplomowe: Zarządzanie w oświacie w Śląskiej Wyższej Szkole Zarządzania im. Generała Jerzego Ziętka w Katowicach oraz Pedagogika sztuki – wiedza o kulturze w IDN „Wiedza” w Katowicach. Edukator oświaty. Egzaminator maturalny. Dyplomowany nauczyciel języka polskiego z dwudziestoletnim stażem w Liceum Ogólnokształcącym w Bielsku-Białej. Autorka książki Matura ustna – język polski oraz zbioru e-booków Ekspresowa powtórka problematyki i motywów kulturowych w lekturach szkolnych. Bezkompromisowa, sprawiedliwa, niezmordowana w udowadnianiu uczniom, że stać ich na więcej niż im się wydaje. Jej życiowa dewiza: „Skrzydła są po to, by się wzbić”.





„Lalka” B. Prus - informacje wstępne



Geneza utworu:

U podstaw utworu legło rozczarowanie Prusa kondycją polskiego społeczeństwa.

Gatunek literacki :

Powieść realistyczna - „Lalka” uważana jest za jedno z najwybitniejszych dzieł realizmu polskiego.

Realizm powieści – to przede wszystkim wierna topografia Warszawy z nazwami ulic, dzielnic, parków. To również drobiazgowość w opisywaniu postaci, budynków, pomieszczeń, strojów, przedmiotów, krajobrazów.


Prus zadbał też o realizm czasu – niektóre przedstawione wydarzenia mają swoje odzwierciedlenie w rzeczywistości, są zgodne z informacjami zamieszczanymi w ówczesnej prasie (np. kwesta w Łazienkach, spektakl teatralny).

Naturalizm powieści – odnajdujemy w opisach życia biedoty (np. spacer Wokulskiego po Powiślu).



Kadr z filmu Lalka reż. Wojciech Has, 1968





Przedsiębiorca i filantrop – Swoje przedsięwzięcia Wokulski planuje z rozmachem, ale opiera je na chłodnej kalkulacji. Jest bardzo skutecznym kapitalistą, ale w interesach kieruje się etyką. Znaczne środki Wokulski przeznacza na działalność filantropijną i społeczną, ma świadomość głębokich podziałów społecznych będących spuścizną minionych epok, – zauważa nędzę biedoty, stara się jej pomóc nie przez zwykłą jałmużnę ale przez wspieranie ochronek dla sierot i szpitali – realizuje hasło pracy u podstaw

Podsumowując: Wokulski to człowiek przelomu dwóch epok. Stoi na granicy dwóch światów: odchodzącego świata szlachty i zdegenerowanej arystokracji (świat Izabeli) i wschodzącego świata burżuazji, którego jest reprezentantem.

Można by powiedzieć, że na postać Wokulskiego składa się wiele paradoksów. Jest ona specyficzną mieszanką zabójczo skutecznego, inteligentnego, pełnego pomysłów i sił witalnych przedsiębiorcy oraz nieporadnego w sprawach osobistych, zastanawiająco naiwnego idealisty, niepotrafiącego ukryć swych słabości i emocji wobec wybranki serca.

Wokulski to taki „ostatni romantyk”, wybijający się ponad przeciętność, na poziom niedostępny dla większości współczesnych mu ludzi, którego racjonalne i konsekwentne przedsięwzięcia rozpalane były iskrą romantycznego szaleństwa.



Tragizm Wokulskiego:

Tragizm Wokulskiego bierze się nie tylko z nieszczęśliwej, niespełnionej miłości. Ma źródło również w wewnętrznym rozdarciu, spowodowanym nie tyle niemożnością podjęcia kluczowych życiowych decyzji, co konsekwencjami wyborów, których dokonywał, a które oddalały go coraz bardziej od ideałów bliskich mu w młodości:

- dawny powstaniec wszedł w dwuznaczną rolę dostawcy zaopatrzenia dla zaborczej armii
- chęć bycia sławnym uczonym i wynalazcą ustąpiła przyziemnej karierze kupca
- małżeństwo z Minclową nie wzięło się z nagłego porwy serca a z możliwości zapewnienia sobie dostatniego życia

Za każdą z tych decyzji zapłacił Wokulski wysoką cenę. Podejmując je przebył drogę od romantyka do pozytywisty, ale wtedy okazało się, że do pełni szczęścia brakuje mu jeszcze tylko romantycznej miłości. Nie mogąc spełnić się w tym uczuciu, rozczarowany nierozumiejącym go otoczeniem, „niewdzięcznym”, nie dość szybko zmieniającym się ludem, któremu poświęcił przecież tyle sił i środków, Wokulski zawraca i wybiera zakończenie godne romantycznego bohatera.

Prawdopodobnie, bez romantyzmu nie byłoby tego nudnego, mało porywającego pozytywizmu, ale bez pozytywizmu romantyzm nie byłby taki romantyczny.





Idealizm w „Lalce” – trzy pokolenia idealistów.



Idealizm to postawa, pogląd zdecydowanie bardziej pasujący do romantyzmu niż do pozytywizmu, gdyż jej fundamentem jest sprzeczność z realizmem. Idealista wierzy, że poza dostępnymi ludzkim zmysłom rzeczami materialnymi istnieją wieczne i niezmiennie byty niematerialne.

W znaczeniu potocznym idealista to człowiek, który wierzy, że „jest coś więcej...”, stąd jest gotów do poświęceń w imię wyższych celów i chętnie kieruje się wzniosłymi zasadami. Idealista to również marzyciel, który może stać się fanatykiem jeśli idea, w którą wierzy, zawładnie nim i zdominuje realne postrzeganie świata.

W stanowiącej jedną z najważniejszych pozycji pozytywizmu polskiego „Lalce”, autor prezentuje przedstawicieli trzech pokoleń idealistów:

Najstarszy z nich, Ignacy Rzecki to **idealista polityczny**. Wierny ideałom młodości, zaciekle bonapartysta, uczestnik Wiosny Ludów, zwolennik tezy, że tylko u boku „Małego Cesarza” Polska miała szansę wybić się na niepodległość. Naiwnie wierzył w to, że odrodzone Cesarstwo Francuskie wskrzesi idee polskiej państwowości i nie dostrzegał lub nie chciał dostrzec realnego układu sił w Europie.

Stanisław Wokulski - **idealista miłości** – młodszy co najmniej o jedno pokolenie od Rzeckiego, skądinąd rozsądny i twardo stąpający po ziemi przedsiębiorca, dojrzał jednak i kształtował się charakterologicznie w rozkwicie romantyzmu. Stąd łatwość, z jaką pozwolił opanować się i pochłonąć gorącemu uczuciu do Izabeli Łęckiej. Stąd również wziął się brak umiejętności odróżnienia realnej panny Łęckiej od wyobrażenia o niej, od pięknego i szlachetnego obrazu wybranki, obrazu, który był jedynie wytworem jego wyobraźni.

Idealistą nauki jest Julian Ochocki, najmłodszy z tej galerii trzech postaci, owładnięty ideą empirycznego poznawania świata i możliwości nauki. Pozornie to sprzeczność, wiara w naukę oraz oderwanie od rzeczywistości. Ale owładnięty ideą pokonania możliwie największej ilości barier oraz zgłębienia najbardziej niedostępnych tajemnic wiedzy, młody arystokrata z lekceważeniem traktował rytuały codzienności.

Z tych trzech postaw Prus jedynie tej ostatniej przyznaje rację bytu w realiach II połowy XIX wieku. Brutalnie dosyć rozprawia się z mrzonkami starego subiekta, kreując go na sympatycznego – co prawda – ale jednak dziwaka, rojącego swoje marzenia wbrew sytuacji politycznej tamtego czasu. Tyle, że pozwala mu umrzeć nie pozbawiając go złudzeń.

Wokulskiego autor nie traktuje już tak łagodnie. Można by powiedzieć, że jest rozczarowany swoim bohaterem. Owszem poddaje go próbie, aranżuje spotkania z panną Łęcką, ale nie tak przecież wyobrażał sobie jego zachowanie. Miłość do Izabeli odarła Wokulskiego z pancerza realisty i praktyka i pozostał tylko czuły na ciosy i razy losu romantyk, nie radzący sobie ze światem. Takiego Wokulskiego Prus nie mógł akceptować i wykluczył go ze społeczności, przez resztki sympatii zapewne nie stawiając kropki nad „i”

